

nox quae insecura est diem pridie kal. Iun. (31 Mai.), qui dies versu praecedente memoratur, quaeque praecessit diem calendarum Iuniarum. — 2) Ἐν πεδίῳ παρὰ Θύμβριδος ἀπλετον ὑδωρ, ὅπῃ στεινότατον sacrificia illa nocturna peragenda esse praeceperat Sibylla (vide not. 6). Etiam antiquiores ludi saeculares celebrabantur ad Tiberim in campo Martio loco qui dicebatur Tarentum (Valer. Max. 2, 4, 5). — 3) Haec suppleta ex iis quae sequuntur. — 4) Hostias prodigivas sive prodigas Festus p. 280 ait esse eas quae consumantur. Et narrat Zosimus 2, 5 prima nocte sacri saecularis δλόχανστα esse Moeris oblata. — 5) Sacra haec, iussu Sibyllae (cf. infra not. 6) ut credebatur instituta, Achivo sive Graeco ritu fieri consentaneum est. Cf. haec quae supersunt in similibus actis aetatis Severiana ex enarratione sacri diei secundi: immolavit Iunoni Reginae vaccam alb. Graeco Achivo rit[u] (VI 32329 = Eph. ep. 8 p. 287 v. 6). Item Ἀχαιῶτι sacra fieri iubentur in oraculo Sibyllino de androgyno ap. Phlegontem mir. fr. 59 (Müller fr. h. Gr. III p. 620) v. 16. Cf. Diels sibyll. Blätter p. 53. — 6) Sacra haec trium noctium triumque dierum, quae iam enarrantur, perscripta reppererunt Augustus quique ei a consilio fuerunt in carmine quodam quod Sibyllae vaticinium credebatur; quod carmen ad nos quoque pervenit, insertum a Phlegonte libro de macrobiis servatumque inter excerpta librorum Phlegontis in codice Palatino (Müller fr. hist. Gr. III p. 611), praeterea relatum a Zosimo 2, 6 (cf. Diels sibyll. Blätter p. 433 seq.). Ad primum autem hoc nocturnum sacrificium, quod Moeris factum est ovibus et capris feminis, spectant ex pracepto Sibyllae v. 4—8: θεοῖσι μὲν ἀθανάτοισιν ὁέζειν ἐν πεδίῳ παρὰ Θύμβριδος ἀπλετον ὑδωρ, ὅπῃ στεινότατον, νῦξ ἡνίκα γαῖαν ἐπέλθῃ, ἡελον χρύψαντος ἐὸν φάσος. Ἐνθα σὺ ὁέζειν ἴερὰ παντογόνοις Μολοῖς ἄρνας τε καὶ αἴλας. Deas illas Moeras Latino nomine Parcas appellat in carmine quod biduo post cantatum est Horatius v. 25. — 7) Illi libri, scilicet Sibyllini. — 8) Hoc suppletum ex v. 405. 441. — 9) Supplevit Mommsen usus potissimum iis quae ex precatione matronarum CX ad Iunonem supersunt tam in his actis (v. 427 seq.) quam in similibus actis aetatis Severiana (cf. not. 34). — 10) Pro collegio quindecimvirum ab Augusto et Agrippa ludos saeculares factos esse ipse Augustus narrat mon. Ancyrr. 4, 36. — 11) Cf. infra not. 17. — 12) Macte vocabulum pro adverbio usurpatum, cf. Mommsen p. 266. Ceterum persimiles sunt precationes relatae a Catone de rer. 139. 141. — 13) Post sacrificium Moeris peractum statim principium habebant ludi; eos per noctes diesque tres intermissos non esse legitur v. 409; ita autem factum esse videtur propter verba oraculi v. 33—35: ἥμασι δ' ἔστω ννέστ τ' ἐπασσοντέρησι.... παμπληθῆς ἀγνοις. — 14) Ludi primae noctis facti sunt more vetusto (cf. Mommsen p. 270 not. 6) in scaena sine spectaculis. Zosimus 2, 5 κατασκευασθεῖσας σκηνῆς δίχα θεατροῦ. Cf. not. 21. — 15) Horum sellisterniorum a centum et decem matronis factorum nulla mentio in oraculo Sibyllae; sed cf. Valer. Max. 2, 4, 5 fin. — 16) Ad diurna sacrificia Iovis, Iunonis, Apollinis et Dianaee, spectant ex pracepto Sibyllae v. 12 seq. Primo die Iovi immolabantur boves duo, praecipiente Sibylla: πάντευξοι ταῦροι δὲ Διὸς παρὰ βωμὸν ἀγέσθων ἥματι, μηδὲ τε νυκτὶ κτλ. — 17) Propriae evidentur dici victimae perfectae, cf. F. Schoell ap. Momms. p. 261. — 18) Id est: quarumcumque. — 19) Vocabulum ignotum; cf. Mommsen p. 254. — 20) Septem tantem sacerdotes, id est tertiam vel vix tertiam partem collegii quindecimvirum adfuisse sacris diei primi appareat; de singulis sacerdotibus v. infra ad v. 450—452 not. 44—60. — 21) Mos vetustus sine sedilibus spectandi in primae tantum noctis ludis servabatur; inde a primo die spectabant sedentes in theatro ligneo, quod eodem loco ad Tiberim extructum est. — 22) Cf. not. 45. — 23) Cf. not. 45. — 24) Mirum hoc edictum de minuendo luctu propositum esse post ludos demum diei primi commissos (cf. Mommsen p. 272). — 25) Dicunt. — 26) Secunda nocte sacri-